

24.
Az RMP Központi Vezetőség helyzetjelentése
a magyar nyelvű könyvkiadásról

Bukarest, 1956. szeptember 17.

Pártunk és kormányunk gondoskodásának köszönhetően a magyar nyelvű könyvek kiadása terén jelentős sikereket könyvelhetünk el, főleg szépirodalmi művek terén. 1953-ban csak az ESPLA⁴⁸¹ 170 szerkesztői ívet publikált magyar nyelven, 1954-ben már 230 ívet, míg 1955-ben 710-et. A magyar nyelvű könyvkiadás intézményesülésének jelentős lépéseként könyvelhetjük el a marosvásárhelyi ESPLA- fiók megnyitását is.⁴⁸² A magyar nyelvű könyvkiadás további fejlődését viszont gátolja néhány hiányosság, melyet a következő pontokban foglalhatunk össze:

A jelenlegi kiadói tevékenység szervezési szinten abban merül ki, hogy minden könyvkiadón belül működik egy-egy magyar szerkesztőség. Ezeket a szerkesztőségeket gyakorlatilag senki sem irányítja, mivel sem a kiadók vezetőségei, sem a Kulturális Minisztérium kiadási kérdésekben felelős káderei nem ismerik a magyar nyelvet és a magyar irodalom sajátos hagyományait. Ennek a körülménynek tudható be az is, hogy sem a kiadók vezetősége, sem a Minisztérium sem képes ellenőrzést gyakorolni a tematikák megszabásával, a tartalommal vagy a példányszám megszabásával kapcsolatban. Többször fordult elő, hogy az RMP KV Agitáció és Propaganda Osztályának kellett közbelépnie annak érdekében, hogy egyes megjelenés előtt álló szépirodalmi művekbe ne kerüljenek be káros befolyással bíró részek. Még egyszer bebizonyosodott, hogy az élő kontrollt és a napi ellenőrzést nem lehet pusztán bürokratikus gyakorlattal helyettesíteni. Ennek dacára a mai napig a kiadók és a Minisztérium különböző engedélyeinek megszerzéséhez végtelen számú beszámoló, a szóbanforgó mű több oldalának fordítása, és más egyéb is szükséges.

A magyar nyelvű szerkesztőségek megoszlása a kiadók között nemcsak megnehezíti ezek állami ellenőrzését és irányítását, de akadályozza a magyar nyelvű irodalom ellenőrzését a Párt által. A kiadók anyagi nehézségei szintén hozzájárulnak a magyar irodalom másodrendű státuszának fenntartásához. Köztudott, hogy a magyar nyelvű könyvkiadás – főként a műszaki és a tudományos jellegű irodalom kiadása – veszteséges vállalkozás. A kiadók nem nyelvekre leosztva, hanem összesítve kapják a teljesítendő tervet, s az erre kiutalt alapok (papír, pénzalapok, grafikus felület) szintén összességükben vannak kiszámítva. Ennek következtében számos esetben le kellett mondaniuk a magyar könyvek kiadásáról, hogy be tudják tartani a terv által megszabott kereteket. Ezzel

481 Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó.

482 Az Irodalmi Kiadó marosvásárhelyi fiókja 1955-ben kezdte meg működését, de kezdetétől fogva a Magyar Autonóm Tartomány kirakatpolitikájának jellegzetes terméke volt. Saját impresszummal (Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Marosvásárhely) és szerkesztőséggel rendelkezett, de a Bukarestben működő ÁIMK nemzetiségi szerkesztősége alá volt rendelve.

magyarázható, egyebek mellett, a magyar nyelvű tudományos és műszaki irodalom elhanyagolása. Íme néhány beszédes adat:

1955-ben az RNK 11 könyvkiadója 29.000 ívet adott ki, melyből 2.200 ívet magyar nyelven. A 29.000 ívből 4.000 ív jelent meg az ESPLA gondozásában. Az ESPLA magyar szerkesztősége 710 ívet adott ki a 2200 magyar ívből. Tehát a szépirodalom aránya 710 a 2200-ból, vagyis 1:3. A másik tíz könyvkiadó által kiadott 25.000 ívből 1.750 volt magyar nyelvű, az arány tehát az összes publikáción belül 1760: 25000 vagyis 1: 17.

Tagadhatatlan, hogy a romániai magyar írókhoz hasonlóan a magyar tudományos kutatók is alkotnak értékes műveket. Amennyiben ezeket nem sikerül publikálni, a felelősség szakkiadóinkat terheli. Kettős veszteségről van itt szó: egyrészt az elkészült, de kiadatlan művek nem jutnak el az olvasóközönséghez, másrészt nem fognak új művek születni, és az alkotók elveszítik munkakedvüket. A probléma legfőbb forrása a magyar könyvkiadói munka felaprózódásában keresendő. A 11 helyen, 11 külön vezetőség (akik közül senki nem ismeri a magyar nyelvet) irányításával folyó munkát nem lehet megfelelően és szakszerűen irányítani és összefogni. Ugyanebből az okból kifolyólag a szükséges dokumentálódást sem lehet hatékonyan megszervezni. A kiadók vezetősége a legnagyobb jóindulattal sem tudja kiküszöbölni a helyi sajátosságok és a nyelv ismeretének hiányát, és az ebből fakadó bizonytalanságokat. Az eddig elmondottakból világosan kitűnik, hogy a magyar nyelvű könyvkiadás problémáinak megoldása egy állami magyar könyvkiadó létrehozása lenne. Ez a könyvkiadó jelentősen hozzájárulna az irodalmi és tudományos élet fellendítéséhez.

ANIC, fond CC PCR, Cancelarie, dos. 102/1956, 28–29. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

25.

Kivonat az RMP Politikai Bizottság ülésének jegyzőkönyvéből

Bukarest, 1956. szeptember 18.

1. „Az RNK magyar lakosságával kapcsolatos egyes problémákra vonatkozó javaslatokról.”

2. Jóváhagyatik, hogy a román nyelvű folyóiratokban időszakosan jelenjen meg egy-egy oldal, amely a nemzetiségek irodalmával foglalkozzék.

3. Ami Szemlér Ferenc⁴⁸³ elvtársnak az Írószövetség titkáráként való kinevezését illeti, Miron Constantinescu elvt. állami vonalon intézkedni fog, hogy a szervezeti felépítésben hagyják jóvá az említett státust.

483 Szemlér Ferenc (1906–1978), író, költő, műfordító. Jogi tanulmányokat végzett Bukarestben, a harmincas években Brassóban, később Bukarestben élt és tevékenykedett. 1944-től részt vett az irodalmi életben, 70 kötet szerzője vagy szerkesztője volt. 1953-ban Állami Díjat kapott. 1956-tól 1965-ig az Írószövetsége egyik titkára volt.